پوهندوی آصف بهاند

۲۰۱۶/۱۰/۱۶

له ماشومانو او کوچنیانو سره

د تاوتریخوالی ستونزه

لومړۍ برخه

زموږ د کلالیو ماشومانو او کوچنیانو سترګي او څیرې
موږ ته وایي: موږ د ژوند په هغه پړاو کې یو چې
نه غواړو د خبرو اوریدو په ځای مو پر مخ
څپیړې ولګیږي، موږ نه غواړو چې
د مثبتو لوستونو او موزیک
د اوریدو پر ځای د
توپک او بمونو
درزا واورو.

د دې بحث په پیل کې باید و ویل شي چې دا مطلب په ټوله نړۍ کې یو منل شوی حقیقت دی چې د ماشوم او کوچني د حقونو د کنوانسیون له مخې تر اتلسو کلونو لاندې افراد ټول ماشومان او کوچنیان شمیرل کیږي.
د ماشومانو او کوچنیانو خوا خوږي ډیری قلموال تل په دې فکر کې وي چې څنګه به د دوی له پاره یو ګټور نثر، شعر، داستان، تابلو، رسم، انځور، کارتوني فلم، کارتوني فلم، مقاله، رساله، کتاب او یا... برابر کړي، چاپ یې کړي او د لوستلو او استفادې له پاره یې په لاس کې ورکړي، څو ماشومان او کوچنیان وکولای شي یو څه ور نه زده کړي او د راتلونکي ژوند د مقدماتو په ډول یو څه لاس او مغزو کې ولري؛ خو ډیر لږ په دې باب فکر شوی دی چې زموږ اوسنی ټولنه د بیلابیلو ستونزو د یو ستر ګودام حیثیت لري، د ستونزو په دې ګودام او د ستونزو په دې باد او توفان کې زموږ ماشومان او کوچنیان، څومره او په څه ډول او له کوم ډول تاوتریخوالي سره مخ دي او ولې؟
زه فکر کوم چې د ماشومانو او کوچنیانو د روزلو په پروسه کې د دوی د ادبیاتو له رامنځ ته کولو او غني کولو نه مخکې باید د هغه تاو تریخوالي مخه ونیول شي چې زموږ د ټولنې ماشومان او کوچنیان ور سره مخ دي. د کور له چاپیریال نه نیولې تر کوڅې، له کوڅې نیولې تر ورکتون(که وي) او له ورکتون نیولې تر ښوونځي او له ښوونځي نیولې بیا تر ټولنې پورې.
زموږ په ټولنه کې د ماشومانو او کوچنیانو پر ضد تاوتریخوالی د یوې داسې نه لیدونکې سونامي حیثیت لري چې زموږ د ټولنې په یوې محسوسې او عیني ستونزې بدله شوې ده او دا سونامي هر نسل، هره لسیزه، هر کال، هره میاشت هره اونۍ، هره ورځ، هر ساعت، هره دقیقه او هره شیبه د سل ګونو او زرګونو ماشومانو او کوچنیانو اوسنی او راتلونکی ژوند ځپي او د تباهۍ کندې ته یې سر له اوسه ور پورې وهي.
زموږ په ټولنه کې یوه ډیره نا سمه پالیسي «چې ډب نه وي، ادب نه وي» عامه بڼه لري چې د هغې تر سیورې لاندې ضارب خپله ګناه پټوي او خپل عمل توجه کوي. په پرمختللو ټولنو کې د «چې ډب نه وي، ادب نه وي» پر خلاف عمل روان دی، ډب نه شته، خو ادب شته. دلته، په کومه ټولنه کې چې زه ژوند کوم (ډنمارک) وهل یا تاو تریخوالی، حتی که لفظي هم وي، جُرم شمیرل کیږي او په قوانینو کې د وهلو ټکولو له پاره له شپږو نه تر اتلس میاشتو بند په نظر کې نیول شوی دی.
زموږ د ټولنې عیني ستونزو او تجاربو ته په کتو سره، د ماشومانو او کوچنیانو پر ضد تاوتریخوالی په لومړي ګام کې په دریو برخو باید و ویشل شي:

۱ ــ رواني تاوتریخوالی:
(ژبنی تاو تریخوالی، ډارول، ښکنځلې کول، بد رد ویل، تهدیدول او ډول، ډول نور رواني فشارونه)،

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولــئ

۲ ــ جسمي تاوتريخوالی:
(وهل ټکول، شاقه کارونه،جګړو ته اړايستل)،
۳ ــ جنسي تاوتريخوال.

موږ به څو نسلونه د دې کوچني پور وړي يو

د عيني محسوسو تجاربو له مخې چې زموږ ټولنه مطالعه شي، دا ثابتيږي چې هر هغه مشر چې له کوم کشر سره تاوتريخوالی کوي، خامخا له هغه مشر سره د ماشومتوب او کوچنيوالي په دوران کې دې ته ورته تاوتريخوالی شوی دی، چې دی يې اوس په شعوري يا غير شعوري توګه، په عقدوي ډول له خپلو کشرانو سره کوي.
موږ مشران بايد دغې ترخې تکراريدونکې تجربې ته او دې ترخه حقيقت ته په کتو سره دې تاوتريخوالي ته د پای ټکی کيږدو، هغه داسې چې دا قرباني ورکړو چې له موږ سره په شوي تاوتريخوالي سترګې پټې کړو، ور نه تير شو، څو دا عقده او دا ترخه تجربه چې له نسلونو، نسلونو تر موږ پورې را رسيدلې ده، بل نسل ته و نه ليږدول شي او که يې لکه د تيرو نسلونو په شان چې موږ ته يې را سپارلې ده او موږ يې راتلونکي نسل ته وسپارو، نو له راتلونکي نسلونو سره به مو له دې نه هم ستره جفا کړې وي، لکه تيرو نسلونو چې له موږ سره کړې ده.
کله چې موږ له ماشومانو او کوچنيانو سره د تاوتريخوالي له لارې عقدوي چلند کوو، نو په حقيقت کې موږ د هغوی د ذهن په کرونده کې د عقدو او ستونزو تخم کرو چې په زلميتوب او له هغه نه وړاندې په ژوند کې د هغوی هر څه په زهرو لړي. ډاکتر صاحب محب زغم «د حقارت غوټه» نومی کتاب له فارسي ژبې نه په روانه پښتو اړولی دی او دا موضوع په کې ډيره هر اړخيزه او علمي څيړل شوې ده، درانه لوستونکي کولای شي په لاندې لينک کليک وکړي، کتاب تر لاسه کړي او وې لولي.
که موږ غلي کينو، چوپتيا او ځان غلی نيول خپله له نوي نسل سره جفا ده، دا په خپله يو ډول تاوتريخوالی دی چې په رڼو ور ته ګورو، نوی نسل مو د همدې تاوتريخوالي په پايله کې د بربادۍ کندې ته ور لويږي، که د مخنيوي له پاره يې څه ونه کړو، دا په خپله له هغو سره د تاوتريخوالي يوه ښکاره بيلګه ده.
له کوچنيانو او ماشومانو سره دغه ياد تاوتريخوالی څوک کوي؟ البته چې مشران يې کوي او مشران يې هغه وخت کوي چې په هغوی کې د بې سوادۍ او نا پوهۍ مرض شايع وي. که د عادي ليک لوست په کچه سواد ولري، هغوی بيا مطالعه نه کوي او د سواد لوړې کچې ته يعنې علمي سواد ته چې هغه د ماشومانو او کوچنيانو او تنکيو ځوانانو روزنه ده، ځان، کورنۍ او ټولنه نه شي ور لوړولی. نو په دې صورت کې نه ماشوم، نه کوچنی، نه نوی نسل او نه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

هم د هغوی حقوق پیژني. په دغسې یو حالت او په دغسې یوه ټولنه او چاپیریال کې چې د بیسوادۍ او ناپوهۍ بلا ور باندې حاکمه وي، بیا نو د مینې او محبت ځای تاو تریخوالی نیسي او کله چې له ماشوم او کوچني سره تاو تریخوالی وشو، پایله به یې دغسې وي لکه زموږ ټولنه او زموږ دا اوسني نسلونه چې د هرې ستونزې د حل لاره په وهلو ټکولو یا ژبني تاو تریخوالي کې لټوي.

د مطالعې او زدکړو په باب مې په یوه علمي ګزارش کې ولوستل چې په ۲۰۰۶ کال کې د تایلند په پلازمینه بنکاک کې د ملګرو ملتونو د یونسکو ادارې د سواد په باب یو کنفرانس جوړ کړی و. په ګزارش کې سواد، علمي زدکړو او د نوي نسل روزلو ته داسې داسې شوې وه:

«په کنفرانس کې د باسواده لپاره یو نوی تعریف وړاندې شو، چې فکر کوم، په نني عصر کې د باسواده لپاره تر ټولو ښه تعریف دی. هورې د برخوالو پوهانو او د پوهنې د متخصیصینو په نظر سواد، د یو شي لیکلو او لوستلو ته نه وایي او نه هم د سواد اموزي یا لیک لوست زده کړې هدف د انجنیرانو او ډاکټرانو روزل دي ، بلکې اصلي هدف یې د علمي سواد کچې ته د ټولنې رسول دي او علمي سواد د ماشومانو او نویو ځوانانو روزنه ده.»

دې ګزارش او دې ته ورته نورو علمي کارونو او پیښو ته په کتو سره او بیا د خپلې ټولنې او په تیره بیا زموږ په ټولنه کې د ماشومانو او کوچنیانو اوسنۍ بده وضعه او له هغوی سره تاوتریخوالی هر آګاه انسان دې ته متوجه کوي چې موږ او زموږ ټولنه تر اوسه د نړۍ په پرتله د ژوند کولو په ډېره ټیټه سطحه کې خپل ژوند پر مخ بیایو. دغسې د همدې لیکنې بحث ته که پام وکړو، لیدل کیږي چې موږ تر اوسه نه یو توانیدلي چې پر ماشوم او کوچني باندې د تاوتریخوالي تنده سیلۍ او توفان و دروو، له هغه وروسته یې بیا د سواد د زدکړې، ښونځي پوهنځي او په لوړه کچه د مطالعې، لوړو زدکړو او د ماشومانو، کوچنیانو، ځوانانو او نوي نسل د علمي سواد غم وکړو.

نو دلته ده چې اصلي کار باید له مشرانو نه را پیل کړو، که مشرانو ته و ویل شي چې له ماشوم او کوچني سره تاو تریخوال څه پایلې لري، او په علمي دلایلو قناعت ورکړل شي، هغوی به له خپلو ماشومانو او کوچنیانو سره تاوتریخوالی ودروي، که مو د ښونکي تعلیمي سویه ټیټه وي، لومړی هغه باید لوړه کړای شي یعنې چې موږ با سواده او پوه ښونکي نه لرو، ځکه مو په ښونځیو کې سویه ډېره او بیا هم ډېره ټیټه ده، ډېره برخه ښوونکي مو په څه نه پوهیږي او له ماشوم او کوچني سره د چلند په سیستم نه پوهیږي، ځکه مو په ښونځیو کې د تشدد کچه لوړه ده.

ځومره چې د دې ماشوم کوناټي او پښې په لښتو وهل کیږي، له هغه نه یې څو ځلې ډېر شعور او تحت شعور د حقارت په متروکه وهل کیږي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

په دې برخه کې د ورځپاڼه لیکونکي همیم جلالزي په قلم د یوه لیکل شوي مستند راپور یوې برخې ته پام وکړئ:
«په افغانستان کې د ښوونځي دښمنان کم نه دي. همدا اوس هم سلګونه ښوونځي تړل شوي دي چې لامل یې نا امني بلله کېږي. هغه چې پرانستي بلل کېږي، تر لس میلیونه زیات زده کوونکي ورځي. دا د افغانستان لپاره یو ښه خبر دی چې د اووه ویشت نیم میلیونه نفوس له ډلې یې لس میلیونه یوازې په ښوونځیو کې په زده کړو بوخت وي.
خو دلته بدمرغي دا ده چې ټول حساب په ظاهري بڼه او غلوونکو ارقامو باندې کېږي. ما تر اوسه پورې د پوهنې وزارت له چارواکو دا و نه ورېدل چې د لس میلیونه ماشومانو د زده کړې سطحه څومره ده؟

ښاغلی وردګ وایي د سناتورانو او وکیلانو په سپارښتنه یې ځینې داسې کسان د دیني عالمانو په نوم مقرر کړي چې اسناد نه لري.
ایا دوی کولای شي چې له ۱۲ ټولګي څخه تر فارغېدو وروسته پر یوه موضوع باندې یوازې یو پاراګراف ولیکي؟
دغه راز د ښوونکو پر وړتیا باندې هم یوازې په رسمیاتو کې خبرې کېږي.
د تېرې سې شنبې پر ورځ د پوهنې وزیر فاروق وردګ مشرانو جرګې ته ور غوښتل شوی و. ښاغلي وردګ جالبې خبرې وکړې. یوه یې ماته دا وه، چې ویل یې ۶۵ زره داسې کسان یې مقرر کړي دي چې هېڅ اسناد نه لري، مانا نالوستي دي.
د ده خپل ټکي دا و چې دغه کسان څوک وایي په پاکستان او څوک وایي په ایران کې یې مدرسه ویلې ده او د ده په وینا د سناتورانو او وکیلانو په سپارښتنه یې د دیني عالمانو په نوم مقرر کړي دي.
دا که د افغانستان شاوخوا دوه لکه ښوونکو درېیمه برخه وګڼو نو مانا یې دا ده چې په پرانستو ښوونځیو کې مو هم درېیمه برخه ښوونځي هغه معیار نه لري چې په افغانستان کې د ښوونځي لپاره ټاکل شوی دی.
نېتجه دا کېږي چې موږ یوازې په دې بسنه کړې ده چې په رسنیو کې ارقام ډېر وښودل شي.
دلته پر دې بحث نه کوم چې دا کار له ښوونځي سره دښمني ده که نه ده، خو دومره ارو مرو ویل کېدای شي چې پوهنې ته لا هم موږ هغه اهمیت نه ورکوو چې نړۍ یې ورکوي.»

د لومړۍ برخې پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنېزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ